

130 ÉVVEL EZEŐTT KERÜLT BEVEZETÉSRE AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIÁBAN AZ ARANYALAPÚ VALUTA, A KORONA

KÁRBIN ÁKOS

Az MTA-ELTE Jogtörténeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. KÁRBIN ÁKOS

Az MTA-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

EGYÜTTMŰKÖDŐ KUTATÓJA

KARBINAKOS@GMAIL.COM

2022. március 28.

A nemzetközi aranystandard pénzrendszer a 19. század utolsó harmadában és a 20. század első évtizedeiben élte virágkorát. Az arany stabilitást és megbízhatóságot jelentett a pénzügyekben. Nyugat-Európában számos ország áttért az aranyalapú pénzrendszerre, így amennyiben az Osztrák-Magyar Monarchia is lépést kívánt tartani a világgazdasági folyamatokkal, úgy meg kellett reformálnia pénzügyeit. Ennek a jelenségnek részeként 130 évvel ezelőtt tért át a Monarchia a korábbi ezüst alapú pénzrendszerrel a stabilitást jelentő aranyvalutára.

Miért volt fontos a Monarchia számára a valuta rendezése? Ennek két fő oka volt: jogi és gazdasági. Jogilag azért volt kulcsfontosságú a valuta szabályozása, mert a kiegyezésben (1867. évi XVI. törvénycikk XII. cikk) rögzítésre került az aranyvaluta igénye: „Az ausztriai érték, míg törvényesen meg nem változtatatik, közös érték marad; azonban mind a két törvényhozó

testnek az arany érték behozatalára nézve egyforma előterjesztések fognak mielőbb tétetni, miben a párisi pénzügyek elvei lehetőleg érvényre lesznek emelkedők.”¹ Így az osztrák és magyar kormányoknak törekedniük kellett a valuta megreformálására. Ennek megvalósítása a dualizmus korának első harmadában nem volt lehetséges.

A gazdasági érdek sokkal meghatározóbb volt a jogihoz képest. Az európai országok az 1860-as, 1870-es években tendenciózusan reformálták meg pénzügyeik alapját, s tértek át a stabilitást jelentő aranypénzrendszerre. Az aranyvalutával rendelkező országok nem szívesen fektették be pénzüket ezüst- vagy papírvalutával rendelkező országokban.² Mivel a Monarchia ezüstalapon állt, valójában papírvalutával rendelkezett, ami az árfolyam-ingadozások miatt egyfajta védővámként működött. Így a Monarchia számára az árfolyam-ingadozás kiküszöbölése kínálta a megoldást. Fontos kihangsúlyozni azt,

hogy míg Ausztria-Magyarország bevételei ingadozó értékű ezüsből áramlottak be, addig az aranyvalutával rendelkező országok felé tartozásait aranyban kellett törleszteni, teljesíteni. A mezőgazdaság számára olykor extra bevétellel járt, ha terményeiért az erősebb valutával fizetett. Ártott viszont az, ha hosszú távú hitelt vett fel aranyvalutában, s azt az ázsio-diszázsió ingadozása miatt a gyenge valutában kellett törleszteni. Ugyanakkor az agrárius érdek és lobbij egyedüli indokként kevés lett volna az aranyvalutára való áttérésre.³ Az ipari szektornak sem tett jót az árfolyam folytonos változása, amelynek következtében drágult a nyersanyag, emiatt pedig a késztermék ára és a munkabér is növekedett. A kormányzat az 1880-as évek második felében beindult kölcsönkonverziókból szerzett olyan kedvező, kiadáscsökkenéssel járó tapasztalatokat, amelyek erősítették a valutareform igényét.

Tehát az 1867. évi kiegyezésben a jogalkotók rögzítették az aranypénzrendszer igényét, azonban a kiegyezést követő első évtizedekben nem volt lehetősége a birodalomnak a reform megvalósítására, arra 25 esztendő kellett várni. Ugyan a valuta szabályozásának előkészítő munkálatait az osztrák és magyar pénzügyminisztériumok már 1889-ben megkezdték, annak azonban legaktívabb szakasza 1892-re esett. Az osztrák értékű forint mint törvényes fizetőeszköz meg-

érett a reformra, hiszen ezen pénz ezüst fedezettel rendelkezett a közös jegybankban, az Osztrák-Magyar Bankban. Az ezüst fém 1860-as évek végétől megkezdődő óriási mennyiségű bányászati kitermelésének következtében elárasztotta a világot, amely válságot eredményezett. Az ezüst alapú fizetőeszköz értékének a nemzetközi piac árfolyamingadozásai végett folyamatos értékvesztése következett be.

A Monarchia pénzügyi vezetése pedig igyekezett ezt a tényezőt kiküszöbölni

azzal, hogy a viszonylag konstans árfolyammal rendelkező és biztonságot nyújtó aranypénzrendszerre tért át. A reform előkészítése hosszadalmas folyamat, amelyben az osztrák és magyar pénzügyminiszterium munkatársai mellett az Osztrák-Magyar Bank szakemberei is tevékenyen részt vettek. Az 1878 óta működő közös jegybank első főkörmányzója Alois Moser betegsége következtében 1892 februárjában lemondott pozíciójáról és márciusban Kautz Gyula alkormányzót nevezte ki Ferenc József erre a posztra. Mindazonáltal Kautz az aranyvaluta híve volt. A Monarchia kormányainak nyomására és nem utolsósorban törvényben rögzített kötelezettsége végett 1892 márciusában külön valutaankétot szerveztek Bécsben és Budapesten, ahol a pénzügyi szereplők mellett a gazdaság, a sajtó és a politika aktorai üléseztek. Ezek az ankétok mind az osztrák mind a magyar vezető pénzügyi szakemberek

egyöntetűen az aranyvaluta mellett foglaltak állást, valamint szorgalmazták a valuta szabályozását.

Ennek fényében az osztrák és magyar pénzügyminiszterium munkatársai megkezdtek a valutával kapcsolatos törvények, valamint a jegybank egyes alapszabály módosításának előkészítését. Wekerle Sándor magyar pénzügyminiszter 1892. május 14-én az országgyűlés elé terjesztette a valutával kapcsolatos törvényjavaslatokat. Azok viszonylag rövid idő alatt elfogadásra kerültek, ugyanakkor érdekessége ennek a folyamatnak az, hogy a kormány új pénzrendszerrel kapcsolatos reformjavaslatát az ellenzék is támogatta.

Ugyanez a gyorsaság és egységesség nem volt elmondható az osztrák törvényhozásról.⁴ Hosszas vitákat követően a nyár végére Ausztriában is megszavazták a javaslatokat, végül a törvényhozás többsége támogatta azt. Időközben mind az osztrák mind a magyar pénzügyminiszterek megállapodtak a Rothschild-konzorciummal arról, hogy államkötvények kibocsátásán keresztül konverzióhoz fordulnak a reformhoz szükséges pénzügyi fedezet megteremtése érdekében.

1892. augusztus 2-án Ferenc József szentesítette a magyar és az osztrák törvényeket. Az osztrák törv-

nyeket a Wiener Zeitung, a magyar törvényeket pedig a Budapesti Hírlap hasábjain hozták nyilvánosságra 1892. augusztus 11-én. Utat nyitva így a reform kibontakozásához, mivel az 1892. évi valutatörvények megalkotása a Monarchia valutaszabályozásának történetében jelentős esemény, de korántsem jelentette a reform végét, sokkal inkább nyitányát.

Hivatkozások:

- ¹ <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=86700016.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fkeyword%3D1867.%2520XVI> (2022.03.18).
- ² Molnár Péter: A korona pénzrendszer bevezetése, megszilárdulása és bukása, különös tekintettel Magyarországra (1892-1925). Budapest, Svájci Egyesület Kft., 2011. 64. p.
- ³ Kövér György: Az Osztrák-Magyar Bank működése és az Osztrák-Magyar Bank alapításának előzményei, 1851-1878. Az Osztrák-Magyar Bank, 1878-1914. In: Bácskai Tamás (szerk.): A Magyar Nemzeti Bank története I. Az Osztrák Nemzeti Banktól a Magyar Nemzeti Bankig 1816-1924. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1993. 277. p.
- ⁴ Kolmer, Gustav: Parlament und Verfassung in Österreich. Band 5. 1891-1895. Wien-Leipzig, 1909. 207-208. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Magyar veretű aranykorona 1892. évből, az egyik oldalán a Magyar Királyság középcímerevel, másik oldalán Ferenc József képmásával. Magángyűjtemény
2. oldal: 100 korona 1910. évi pénzjegy. forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Az_osztr%C3%A1k_korona_p%C3%A9nzjegyei (2022. 03. 18.)